

*Magdalena Jasiniak**, *Jakub Keller***

ZNACZENIE SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH W ROZWOJU POLSKICH REGIONÓW – NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO¹

Streszczenie. Celem tworzenia Specjalnych Stref Ekonomicznych (SSE) jest m.in. zapobieganie marginalizacji regionów słabiej rozwiniętych. Wyniki badań dotyczących oddziaływania SSE na gospodarkę są jednak niejednoznaczne. Celem niniejszego opracowania jest ocena wpływu Specjalnych Stref Ekonomicznych na rozwój gospodarki na poziomie regionalnym, na przykładzie województwa łódzkiego. Badanie przeprowadzono w oparciu o dane Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2007–2013. Z przeprowadzonej analizy wynika, że SSE mają korzystny wpływ na rozwój przedsiębiorczości w regionie, mierzonej poziomem nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw oraz wartością produkcji sprzedanej.

Słowa kluczowe: rozwój regionalny, zachęty inwestycyjne, inwestycje, Specjalne Strefy Ekonomiczne

JEL: O11, O18, O40, R11

1. WPROWADZENIE

Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE) stanowią jedno z narzędzi polityki rozwoju regionalnego, której zadaniem jest m.in. efektywne wykorzystanie potencjału poszczególnych regionów, co przekłada się bezpośrednio na rozwój całej gospodarki. Problematyka oceny efektywności Specjalnych Stref Ekonomicznych jest istotnym zagadnieniem zarówno badawczym, jak i z punktu widzenia realizacji założeń polityki rozwoju regionalnego, a w tym zasadności tworzenia stref.

Wyniki badań prezentowane w literaturze przedmiotu są niejednoznaczne. W przypadku niektórych krajów tworzenie Specjalnych Stref Ekonomicznych sprzyjało rozwojowi gospodarczemu – w innych przypadkach nie. W Polsce wskazuje się, że przedsiębiorstwa powstałe w ramach SSE wykreowały setki tysięcy

* Zakład Finansów Korporacji, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, magdalena.jasiniak@uni.lodz.pl

** Zakład Finansów Korporacji, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, jakub.keller@uni.lodz.pl

¹ Artykuł powstał w ramach projektu badawczego NCN pt.: skuteczność Specjalnych Stref Ekonomicznych, UMO-2013/09 / B / HS4 / 01514.

nowych miejsc pracy, co bezpośrednio przyczyniło się do obniżenia stopy bezrobocia w regionach słabiej rozwiniętych. Powstanie stref miało także znaczenie dla wspierania procesów rewitalizacji i rozwoju obszarów poprzemysłowych, które w większości upadły we wczesnych latach 90-tych.

W ciągu ostatnich 20 lat Specjalne Strefy Ekonomiczne w Polsce stały się ważnym narzędziem kreowania nowoczesnej, dobrze rozwiniętej i konkurencyjnej gospodarki. Stworzenie możliwości prowadzenia działalności w strefach na preferencyjnych warunkach przyczyniło się do pozyskania nowych inwestorów. Zdaniem Autorów, kluczowe znaczenie w ocenie efektywności SSE mają analizy prowadzone na poziomie regionalnym, gdzie najsilniej obserwowane są efekty ich funkcjonowania. Badania w tym obszarze mają jednak charakter niszowy.

Celem niniejszego artykułu jest próba oceny wpływu Specjalnych Stref Ekonomicznych na rozwój gospodarki na poziomie regionalnym, na przykładzie województwa łódzkiego. Autorzy dokonali doboru parametrów charakteryzujących poziom rozwoju regionalnego, w dużej mierze zdeterminowanego dostępnością danych (badanie przeprowadzono na poziomie powiatów). Uwzględniono następujące parametry: stopa bezrobocia, nakłady inwestycyjne, dochody budżetowe na 1 mieszkańca, wynagrodzenia oraz wysokość produkcji sprzedanej.

Biorąc pod uwagę podstawowe cele tworzenia SSE, w tym wspieranie rozwoju regionalnego i zapobieganie dysproporcji w rozwoju regionów, Autorzy oczekują pozytywnego wpływu SSE na obniżenie stopy bezrobocia, wzrost nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach oraz wzrost wartości produkcji sprzedanej. Zważywszy na znaczenie stref w kreowaniu otoczenia biznesu i poprawy atrakcyjności inwestycyjnej regionu, co powinno przekładać się na wzrost liczby nowopowstałych przedsiębiorstw i rozwój istniejących, oczekiwany jest pozytywny wpływ SSE na dochody budżetowe jednostek samorządowych.

Biorąc pod uwagę kształtowanie się poziomu wynagrodzeń, Autorzy przyjmują, że wpływ ten będzie neutralny. Zarówno pozytywny, jak i negatywny wpływ SSE na poziom wynagrodzeń w powiatach strefowych oznaczałby pogłębianie dysproporcji w rozwoju regionu.

Realizacji celu głównego służą następujące hipotezy:

H1: Powiaty, na terenie których zlokalizowane są SSE, charakteryzują się niższym poziomem stopy bezrobocia w porównaniu do powiatów bez stref.

H2: Powiaty, na terenie których zlokalizowane są SSE, charakteryzują się wyższym poziomem nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw w porównaniu do powiatów bez stref.

H3: Powiaty, na terenie których zlokalizowane są SSE, charakteryzują się wyższym poziomem dochodów budżetowych na 1 mieszkańca w porównaniu do powiatów bez stref.

H4: SSE nie mają wpływu na poziom wynagrodzeń w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na ich obszarze.

H5: Powiaty, na terenie których zlokalizowane są SSE, charakteryzują się wyższym poziomem produkcji sprzedanej w porównaniu do powiatów bez stref.

Województwo łódzkie stanowi jeden z obszarów, który w okresie do 30 czerwca 2014 został objęty maksymalnym poziomem pomocy publicznej – tj. nawet 70% w przypadku małych przedsiębiorstw. Natomiast od lipca 2014 roku maksymalny poziom pomocy publicznej, jaki mogą uzyskać przedsiębiorstwa zlokalizowane w Łódzkiej SSE wynosi 55% w przypadku małych przedsiębiorstw. Wysokość pomocy publicznej, możliwej do uzyskania na obszarze danego województwa, jest uzależniona od produktu krajowego brutto liczonego na mieszkańca w danym województwie. Zdaniem Autorów, obniżenie poziomu świadczonej pomocy publicznej na obszarze województwa sugeruje, że w ostatnich latach nastąpił rozwój regionu, a jedną z przyczyn może być osiągnięcie określonych korzyści funkcjonowania strefy na jego obszarze.

Badanie przeprowadzono w oparciu o zgromadzone dane statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2007–2013, charakteryzujące rozwój gospodarczy regionu. Są to następujące parametry: stopa bezrobocia rejestrowanego (liczonego zgodnie z metodologią GUS), wielkość średniego poziomu wynagrodzenia, wielkość sprzedanej produkcji przypadającej na jednego mieszkańca, dochody budżetowe w przeliczeniu na jednego mieszkańca oraz wielkość nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw przeznaczonych na środki trwałe.

Badanie ma charakter wstępny i stanowi wprowadzenie do szerszych analiz.

2. EFEKTYWNOŚĆ SPECJALNYCH STREFY EKONOMICZNYCH W ŚWIETLE LITERATURY PRZEDMIOTU

Specjalne Strefy Ekonomiczne stanowią wydzielone administracyjne obszary, na terenie których przedsiębiorstwa mogą prowadzić działalność na warunkach preferencyjnych – innych niż te na terenie poza strefą (Komunikat PAiIZ...). Wśród oczekiwanych korzyści, wynikających z utworzenia strefy w regionie, wymienia się najczęściej (FIAS, 2008):

- tworzenie nowych miejsc pracy,
- wzrost i dywersyfikację eksportu,
- pozyskanie inwestorów zagranicznych,
- transfer wiedzy i innowacji.

W wielu krajach obserwuje się pozytywne efekty oddziaływania SSE na gospodarkę. Większość stref oferuje przyjazne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej oraz określone korzyści ekonomiczne, które nie są dostępne dla przedsiębiorstw zlokalizowanych poza strefą, co przekłada się na rozwój przedsiębiorczości w strefie, wsparcie rozwoju regionalnego oraz gospodarki krajowej (Moberg 2015).

W literaturze przedmiotu niejednokrotnie przytacza się przykład trzech krajów – liderów w zakresie tworzenia SEE i osiągnięcia korzyści: tj. Stany Zjednoczone, Chiny i Indie.

Amerykańskie strefy zostały utworzone w 1934 roku w celu promocji i wspierania międzynarodowego handlu, zarówno eksportu jak i importu. Obecnie na terenie Stanów Zjednoczonych funkcjonuje ponad 257 stref i 545 podstref (*U.S. Foreign...*).

Chiny (region Shenzen) uznawane są za największego beneficjenta korzyści wynikających z tworzenia stref, które w tym regionie stanowiły fundament polityki pozyskiwania zagranicznych inwestorów. Korzyści, jakie osiągnięto, były związane nie tylko z zasileniem chińskiej gospodarki zagranicznym kapitałem, ale również z transferem innowacji oraz nowoczesnych technologii (Chen 1993). Warto zaznaczyć, że w ostatnich latach nastąpiła zmiana kierunku przepływów kapitału zagranicznego, w wyniku którego Chiny z pozycji kraju lokaty zagranicznych inwestycji stały się ważnym graczem na rynku globalnym jako kraj inwestujący (Różański 2014).

Specjalne strefy ekonomiczne w Indiach zostały utworzone w 2000 roku i uznaje się je za największe w skali światowej. Zostały utworzone w celu wspierania wzrostu gospodarczego, promowania eksportu i obniżenia stopy bezrobocia w Indiach (Pakdeenurit, Suthikarnnarunai 2014).

Badania przeprowadzone przez Guagliano i Riela na przykładzie wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej (Polska, Czechy, Węgry) wskazują na pozytywną zależność pomiędzy obecnością SSE, a napływem kapitału zagranicznego, poziomem PKB oraz poziomem wynagrodzeń (Guagliano, Riela 2005).

Jednakże wnioski, jakie przedstawił Jauch w swoim badaniu odnoście oddziaływania stref na gospodarkę Afryki Południowej, są bardziej pesymistyczne. Jego zdaniem, wskutek korzyści jakie osiągają inwestorzy zagraniczni zlokalizowani w strefach, nowe inwestycje w regionie są silnie ograniczone, co w rezultacie nie ma odniesienia do problemów społeczno-gospodarczych danego regionu (Jauch 2002). Zdaniem Granadosa, enklawy gospodarcze, tj. SEE, będą tracić stopniowo przewagę konkurencyjną na różnych polach, na skutek ograniczania pomocy publicznej udzielanej nowym inwestorom (Granados 2003). Z Kolei Zheng twierdzi, że strefy spełniają swoje pierwotne cele, jednak będą tracić na znaczeniu, gdy nierównowaga w rozwoju regionalnym będzie ulegać zmniejszeniu (Zheng 2005).

Niejednoznaczne są również wnioski z analiz dotyczących wpływu zachęt podatkowych (które stanowią jedną z zachęt inwestycyjnych w SSE) na atrakcyjność inwestycyjną regionów, w szczególności przyciągania kapitału zagranicznego. Utrzymuje się, że zachęty podatkowe mają nieznaczny wpływ na napływ kapitału zagranicznego do krajów goszczących (Beyer 2002).

Badania przeprowadzone w 2010 przez E&Y nad oddziaływaniem SSE na rozwój polskich regionów wskazują, że strefy mają korzystny wpływ na zwiększenie

zatrudnienia w regionie i w konsekwencji zmniejszenie stopy bezrobocia. W regionach strefowych obserwuje się również wyższy poziom nakładów inwestycyjnych na zakup środków trwałych oraz wyższy poziom PKB na mieszkańca (*Ernst & Young 2011*). Badanie przeprowadzone przez Kellera i Pastusiaka jednoznacznie wskazuje, że funkcjonowanie SSE w Polsce przyniesie polskiej gospodarce wymierne korzyści. Autorzy zaprzeczyli również hipotezie o negatywnym wpływie SEZ na polską gospodarkę, wynikającym m.in. z niepłacenia podatku dochodowego przez przedsiębiorstwa zlokalizowane w strefach (Pastusiak, Keller 2014). Badanie przeprowadzone przez Autorów niniejszego opracowania stanowi niejako uzupełnienie dotychczas przeprowadzonych badań w zakresie omawianej problematyki.

3. SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE W POLSCE

Specjalne Strefy Ekonomiczne w Polsce zostały utworzone na mocy ustawy z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych. Głównym celem funkcjonowania SSE jest zapobieganie marginalizacji regionów słabiej rozwiniętych i stymulowanie rozwoju gospodarczego określonych obszarów kraju. Szczególnie chodzi o:

- „rozwój określonych dziedzin działalności gospodarczej,
- rozwój nowych rozwiązań technicznych i technologicznych oraz ich wykorzystanie w gospodarce narodowej,
- rozwój eksportu,
- zwiększenie konkurencyjności wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług,
- zagospodarowanie istniejącego majątku przemysłowego i infrastruktury gospodarczej,
- tworzenie nowych miejsc pracy,
- zagospodarowanie niewykorzystanych zasobów naturalnych z zachowaniem zasad równowagi ekologicznej.”

Obecnie w Polsce funkcjonuje 14 specjalnych stref ekonomicznych: kamienogórska, katowicka, kostrzyńsko-słubicka, krakowska, legnicka, łódzka, mielecka, pomorska, słupska, starachowicka, suwalska, tarnobrzaska, wałbrzyska oraz warmińsko-mazurska. Mocą Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2014 r. w sprawie ustalenia mapy pomocy regionalnej na lata 2014–2020 obszary kraju objęte zostają pomocą regionalną. Rozporządzenie określa obszary, na jakich dopuszczalne jest udzielenie takiej pomocy, jak również jej maksymalną wielkość oraz rodzaje działalności gospodarczej, dla których taka pomoc może być udzielona. Maksymalna wysokość pomocy publicznej liczona jest jako relacja pomocy regionalnej, wyrażonej w ekwiwalencie dotacji brutto, do kosztów kwalifikujących się do objęcia tą pomocą i wynosi w przypadku województwa łódzkiego 35%.

W przypadku polskich stref, przedsiębiorcy po spełnieniu określonych warunków mogą uzyskać następujące korzyści (Komunikat PAiiZ...):

- zwolnienie z podatku dochodowego CIT lub PIT,
- w pełni przygotowany teren inwestycyjny po konkurencyjnej cenie,
- wsparcie w przebiegu procedur administracyjnych,
- w przypadku niektórych gmin, zwolnienie z podatku od nieruchomości.

Według stanu na 31.12.2013 r. liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze SSE w Polsce, wyniosła 1665 jednostek generujących blisko 230 tys. miejsc pracy. Łączna wartość nakładów inwestycyjnych poniesiona przez inwestorów w strefach wyniosła ponad 150 mld PLN (Bank Danych...). Ponad 80% kapitału zainwestowanego w strefach pochodzi z rynków zagranicznych, przede wszystkim z Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Holandii, Włoch i Japonii (Bank Danych...).

4. METODYKA BADANIA

Zaproponowane analizy powstały dla potrzeb ewaluacji wpływu specjalnych stref ekonomicznych na rozwój regionów. Zostaną przeprowadzone na przykładzie województwa łódzkiego. W tym celu wykonano analizę wybranych wskaźników ekonomicznych w oparciu o dane pochodzące z banku danych lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych...). Wielkości, jakie zostały uwzględnione przez badaczy, to typowe mierniki opisujące gospodarkę: stopa bezrobocia rejestrowanego (liczonego zgodnie z metodologią GUS), wielkość średniego poziomu wynagrodzenia, wielkość sprzedanej produkcji przypadającej na jednego mieszkańca, dochody budżetowe w przeliczeniu na jednego mieszkańca oraz wielkość nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw przeznaczonych na środki trwałe. Okres objęty badaniem to lata 2007–2013.

W województwie łódzkim są 24 powiaty, przy czym w 15 z nich funkcjonują strefy ekonomiczne. Zestawienie powiatów zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1

Powiaty na obszarze województwa łódzkiego

Powiaty, na terenie których działają SSE	Powiaty, na terenie których nie działają SSE
1	2
Powiat łódzki wschodni	Powiat brzeziński
Powiat pabianicki	Powiat bełchatowski
Powiat zgierski	Powiat opoczyński
Powiat m. Łódź	Powiat łaski
Powiat piotrkowski	Powiat poddębicki
Powiat radomszczański	Powiat wierszowski

1	2
Powiat tomaszowski	Powiat łowicki
Powiat m. Piotrków Trybunalski	Powiat skierniewicki
Powiat pajęczański	Powiat m. Skierniewice
Powiat sieradzki	
Powiat wieluński	
Powiat zduńskowski	
Powiat kutnowski	
Powiat łęczycki	
Powiat rawski	

Źródło: Bank danych lokalnych.

Dodatkowym założeniem przyjętym przez Autorów, jest wykluczenie z analiz dwóch powiatów: miasta Łódź oraz powiatu bełchatowskiego. Uzasadnieniem tego wyłączenia jest fakt, iż te dwa regiony znacząco odbiegają od pozostałych pod kątem uprzemysłowienia i ilości podmiotów gospodarczych funkcjonujących niezależnie od funkcjonowania SSE na ich terenie. W badaniach nad potencjałem społeczno-gospodarczym powiatów metodą Z. Helwiga, zarówno powiat bełchatowski jak i m. Łódź, znalazły się w grupie powiatów wysoko rozwiniętych (Lisowska, 2010). Uwzględnienie ich w analizach znacząco zniekształcałoby ostateczne wnioski, ponieważ działalność przedsiębiorstw objętych strefami ekonomicznymi w ich obrębie nie stanowi dużego udziału w łącznej ilości firm funkcjonujących w tych powiatach. Łódź jest największą aglomeracją regionu, która skupia bardzo wiele podmiotów gospodarczych działających poza SSE i pomimo faktu, iż strefy przyciągnęły do miasta kolejne, niekiedy bardzo duże podmioty gospodarcze, to nadal ich udział w łącznej puli przedsiębiorstw jest relatywnie niewysoki. Sytuacja powiatu bełchatowskiego natomiast jest silnie zniekształcona jeśli chodzi o ocenę SSE z uwagi na występowanie na jego terenie kopalni, która jest największym podmiotem regionu. Generuje ona bardzo wysokie inwestycje prywatne, przychody, a także sprzyja powstawaniu nowych podmiotów funkcjonujących w charakterze dostawców i podwykonawców dla kopalni. Nie powinniśmy zapominać, że powołanie specjalnych stref ekonomicznych miało na celu aktywizację regionów mniej wydolnych ekonomicznie, aby poprawić sytuację mieszkańców regionu. Stąd, SSE jako narzędzie polityki ekonomicznej nie ma uzasadnienia dla szerokiego funkcjonowania na terenach takich jak Bełchatów.

Uwzględniając te dodatkowe założenia, Autorzy dokonali analizy wcześniej wskazanych zmiennych, sprawdzając, czy średnie poziomy tychże wskaźników w każdym z analizowanych lat są równe w przypadku powiatów posiadających strefy ekonomiczne i tych, które funkcjonują bez nich. Jednakże, zanim zastosowano testy równości średnich, sprawdzono, czy rozkłady wszystkich zmiennych są normalne. Z uwagi na ich pozytywne wyniki Autorzy mogli przyjąć hipotezę o normalności

rozkładów analizowanych zmiennych, co uprawniło ich do wykonania dalszych testów według wcześniej przyjętych założeń co do przebiegu badania.

Na podstawie otrzymanych wyników przeprowadzono ostateczne wnioski, co do wskazanej początkowo hipotezy o tym, że istnienie specjalnych stref ekonomicznych w istotny sposób poprawia ekonomiczną wydolność powiatów, na których strefy występują i wspomagają rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

5. WPŁYW ŁÓDZKIEJ SPECJALNEJ STREFY EKONOMICZNEJ NA ROZWÓJ REGIONU – WYNIKI BADANIA EMPIRYCZNEGO

W pierwszej kolejności Autorzy przebadali wielkość stopy bezrobocia w powiatach województwa łódzkiego. Wartości średnie tego wskaźnika w badanych podgrupach oraz wyniki testów statystycznych dla sprawdzenia ich równości zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2

Średnia stopa bezrobocia (w %) w powiatach strefowych i bezstrefowych w latach 2007–2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiaty z SSE	12,47	10,13	12,95	13,41	13,79	14,93	14,92
Powiaty bez SSE	10,85	9,01	11,51	12,36	12,83	13,95	13,74
p-value dla testu równości średnich	p=0,2598	p=0,3265	p=0,2816	p=0,4118	p=0,4699	p=0,4703	p=0,3713

Źródło: opracowanie własne.

Odnosząc się do wartości średnich dla całego kraju, umieszczonych w tabeli 3, należy zauważyć, że bezrobocie w województwie łódzkim w całym badanym okresie jest wyższe niż średnia krajowa (dane na zamknięcie roku).

Tabela 3

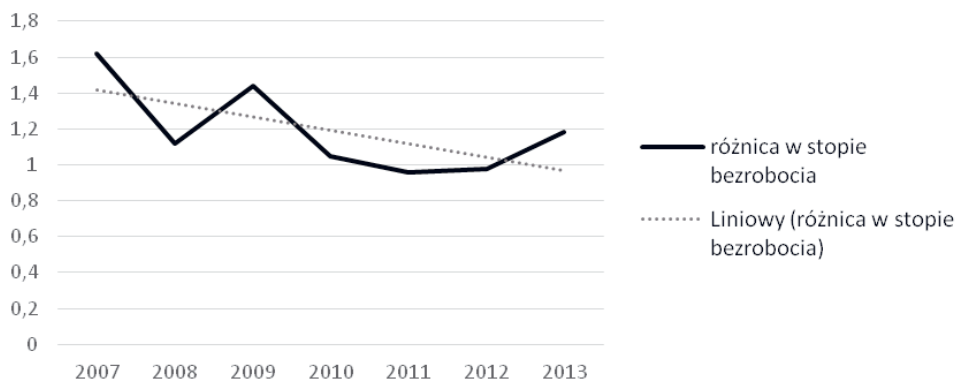
Średnia stopa bezrobocia w Polsce i województwie łódzkim w latach 2007–2013 (w %)

Lata	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Polska	11,20	8,80	10,40	11,40	11,80	12,30	13,00
Województwo łódzkie	11,67	9,54	12,24	12,80	13,27	14,41	14,36

Źródło: Bank danych lokalnych.

Jest to niejako uzasadnieniem obecności specjalnej strefy ekonomicznej w województwie łódzkim. Na podstawie otrzymanych wyników widzimy, że średnio w powiatach z SSE stopa bezrobocia jest nominalnie wyższa w każdym z badanych lat, jednak wynik testu statystycznego nie wskazuje, żeby w dwóch badanych podgrupach różnica ta była istotna (tabela 2). Powyższy wniosek jest sprzeczny z literaturą przedmiotu. Tu należy również podkreślić, iż Autorzy zdają sobie sprawę z pewnej ułomności analiz wynikającej z niskiej liczebności badanych podgrup oraz szeroko pojętej niejednorodności regionów objętych badaniem. Mimo bliskości terytorialnej musimy mieć na uwadze, iż każdy region cechuje się indywidualnością ekonomiczną wyznaczaną przez własne problemy i mikrorozwiązania społeczno-ekonomiczne.

Należy zauważyć, że w okresie badania stopa bezrobocia rośnie w całej gospodarce i te tendencje są obserwowane również w województwie łódzkim. Jednak analizując różnice w stopie bezrobocia, jakie występują w powiatach z SSE i bez nich widzimy, że są one coraz mniejsze w kolejnych latach, co oznacza, że bezrobocie rośnie wolniej w powiatach ze strefami ekonomicznymi.



Wykres 1: Różnica w średnich stopach bezrobocia w analizowanych podgrupach w latach 2007–2013

Źródło: opracowanie własne.

Autorzy podkreślają jednak, że wnioskowanie na temat bezrobocia w tak małych regionach może być mocno zniekształcone ze względu na mobilność mieszkańców, która może znacząco wpływać na interpretację wyników. Z uwagi na możliwości przemieszczania ludności do pracy w obrębie przyległych powiatów bez konieczności zmiany miejsca zamieszkania, dane dotyczące bezrobocia mogą pokazywać realia gospodarcze w województwie w zniekształcony sposób. Jednakże dokładna weryfikacja tego, czy ten migracyjny efekt pomiędzy powiatami ze strefami i bez nich faktycznie występuje, wymagałaby wręcz indywidualnej identyfikacji mieszkańców pod kątem ich miejsca zamieszkania i pracy, co nie jest przedmiotem niniejszego opracowania.

Kolejnym analizowanym wskaźnikiem uwzględnionym w badaniu są nakłady inwestycyjne na środki trwałe w sektorze przedsiębiorstw prywatnych. W przypadku tej zmiennej odnotowujemy bardzo wyraźną różnicę w poziomie podejmowanych nakładów na ten cel, z zaznaczeniem przewagi przedsiębiorstw zlokalizowanych w powiatach, na terenie których zlokalizowane są SSE. W całym badanym okresie w powiatach strefowych podejmowano średnio dwukrotnie więcej inwestycji niż w powiatach bez działających stref. Sytuację tą potwierdza wykonany test statystyczny, z wyjątkiem lat 2009 i 2013. Problem powoduje bardzo duża nierównomierność inwestycji pomiędzy regionami, która skutkuje wysokim odchyleniem standardowym, zniekształcającym ostateczne wyniki testu. W niektórych latach odchylenie to wynosi około 50% w stosunku do średniej. Niemniej jednak wyraźna nominalna różnica pomiędzy wielkościami inwestycji w powiatach z SSE i bez nich pozwala wnioskować o znacznym pobudzeniu gospodarczym w przedsiębiorstwach funkcjonujących w strefach, co przekłada się na rozwój regionu. Zasadne wydaje się kontynuowanie badań w tym obszarze

Tabela 4

Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zlokalizowanych w powiatach strefowych i bezstrefowych (w mln zł)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiaty z SSE	200,28	222,11	169,58	171,33	197,34	198,17
Powiaty bez SSE	108,83	101,7	68,64	88,94	84,33	110,15
p-value dla testu równości średnich	p=0,0395	p=0,1193	p=0,02875	p=0,03755	p=0,03148	p=0,1309

Źródło: opracowanie własne.

Wskazana statystyka potwierdza, że utworzenie specjalnej strefy ekonomicznej na danym obszarze poszerza kanał dystrybucji środków finansowych wspomagających rozwój danego terenu. Można więc odnotować, że cele, które miały być realizowane przez SSE w tym zakresie, są realnie widoczne.

Warto również przeanalizować korzyści budżetowe wynikające z powołania stref w województwie. W tym celu przyrównano ze sobą wielkości dochodów budżetowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca w dwóch analizowanych podgrupach. Miary dotyczące tego wskaźnika zaprezentowano w tabeli 5 w formie analogicznej do poprzednich zmiennych.

Tabela 5

Dochody budżetowe na 1 mieszkańca w powiatach strefowych i bezstrefowych w latach 2007–2013 (w zł)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiaty z SSE	583,72	688,24	739,73	837,46	843,31	775,25	798,88
Powiaty bez SSE	511,54	590,03	683,62	745,05	822,38	690,74	720,37
p-value dla testu równości średnich	p=0,462	p=0,4152	p=0,6773	p=0,5277	p=0,8997	p=0,5031	p=0,5523

Źródło: opracowanie własne.

Statystycznie, nie możemy stwierdzić różnicy pomiędzy wysokością dochodów budżetowych na 1 mieszkańca pomiędzy powiatami z i bez SSE, zatem hipoteza H3 nie może zostać zweryfikowana pozytywnie. Jest to argument często podnoszony przez przeciwników stref ekonomicznych, w myśl którego nie przekładają się one na zwiększone przychody budżetu. Pogląd ten był szczególnie eksponowany przez stronę ministerstwa finansów, które kilka lat temu optowało za likwidacją SSE z tytułu ich nieefektywności². Autorzy niejednokrotnie zwracali już uwagę, iż to wąskie spojrzenie na efektywność stref ekonomicznych nie odpowiada ich realnej funkcji w polskiej gospodarce. Trzeba tu podkreślić, że strefy mają przede wszystkim zapobiegać wykluczeniu społeczno-ekonomicznemu regionów i lokalnej ludności, pobudzać wzrost przedsiębiorczości oraz ułatwiać procesy inwestycyjne. Ze względu na różnego rodzaju ulgi dla przedsiębiorców działających w SSE, przychody podatkowe mogą być czasowo zmniejszone, ale nie możemy zapominać, że dzięki tym ulgom, powstaje więcej podmiotów gospodarczych oraz udaje się poprawiać sytuację mieszkańców w długim okresie. Poza tym zwróćmy również uwagę na fakt, że średnia nominalnie jest wyższa w powiatach strefowych, a nawet jeśli będziemy ściśle odnosić się do wyników statystycznych, nie możemy powiedzieć, że wpływy budżetowe dla tych powiatów są niższe niż w tych nie posiadających SSE, stąd podnoszenie argumentu o nieefektywności tych enklaw jest tym bardziej bezzasadne.

Kolejnym badanym aspektem są miesięczne wynagrodzenia brutto. Wykonane testy, których efekt zaprezentowano w tabeli 6, wskazują, że nie

² Szerzej: [http://orka.sejm.gov.pl/izo7.nsf/www1/i07033/\\$File/i07033.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/izo7.nsf/www1/i07033/$File/i07033.pdf), [http://www.twojbi-znes24.pl/aktualnosci,45,12021,resort-gospodarki-walczy-o-dluzsze-zycie-specjalnych-stref-ekonomicznych,\(15.06.2015\)](http://www.twojbi-znes24.pl/aktualnosci,45,12021,resort-gospodarki-walczy-o-dluzsze-zycie-specjalnych-stref-ekonomicznych,(15.06.2015))

odnotowujemy istotnych różnic w zakresie płac, w powiatach z SSE względem pozostałych w województwie łódzkim. We wszystkich analizowanych latach różnice pomiędzy średnimi płacami w badanych podgrupach oscylują wokół kilkudziesięciu złotych, co stanowi wręcz pomijalną wartość. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, iż od roku 2007 do 2013 średnia płaca w województwie wzrosła o około 40% (patrz tabela 6), co zdaniem badaczy, w perspektywie 7 lat stanowi istotną zmianę.

Tabela 6

Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w powiatach strefowych i bezstrefowych w latach 2007–2013 (w zł)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiaty z SSE	2169,08	2422,92	2563,91	2686,38	2828,87	2941,49	3052,10
Powiaty bez SSE	2159,52	2377,79	2486,76	2653,66	2773,84	2870,05	2992,80
p-value dla testu równości średnich	p=0,8934	p=0,5865	p=0,3779	p=0,7122	p=0,5795	p=0,5795	p=0,606

Źródło: opracowanie własne.

Należy również zaznaczyć, ponownie odnosząc się do celu jaki przyświeca funkcjonowaniu stref ekonomicznych w Polsce, że brak różnic w zakresie wynagrodzeń pomiędzy powiatami z SSE i bez nich dobrze odwzorowuje misję stref, ponieważ mają one na celu niwelowanie różnic społecznych, a nie ich pogłębianie. Oznacza to, że działalność SSE nie powinna głównie skupiać się na podwyższaniu płac, lecz na rozwoju samych firm w regionie. Wykonane testy pokazały, że z taką tendencją mamy właśnie do czynienia. Oczywiście można zarzucić strefom, że ogólny poziom rozwoju przedsiębiorstw oraz przyciąganie kapitału zagranicznego i dużych „graczy” międzynarodowych powinny skutkować także podwyżkami płac. Zwróćmy jednak uwagę, iż średnie wynagrodzenie w 2007 roku w Polsce wynosiło 2899,83 zł, zaś w 2013 było to 3823,32 zł. Oznacza to przyrost średniego wynagrodzenia na poziomie niecałych 32% (www.bankier.pl). w badanym okresie, czyli znacznie mniej, niż w tym czasie odnotowano w całym województwie łódzkim. Zdaniem badaczy, strefy istotnie przyczyniły się do tej różnicy. Z kolei mobilność pracowników oraz konkurencja na rynku lokalnym wymusiła ogólną wyższą płac, także i w regionach bez działających stref. Nie należy zapominać, że polskie SSE

są uważane za jedne z najlepszych na świecie, zaś sama Łódzka Strefa Ekonomiczna w 2014 została uznana za najbardziej przyjazną dla sektora MSP w Europie (ranking fDi Magazine 2014, członek grupy The Financial Times) (*fDi Magazine 2014*)³.

Ostatnim z analizowanych wskaźników w podjętym badaniu jest poziom produkcji sprzedanej w sektorze przemysłowym. Jest to bardzo istotny wskaźnik, który dopełnia informacji o tym, czy faktycznie inwestowane środki w SSE przekładają się na późniejszą produkcję. Wyniki testów prezentuje tabela 7.

Tabela 7

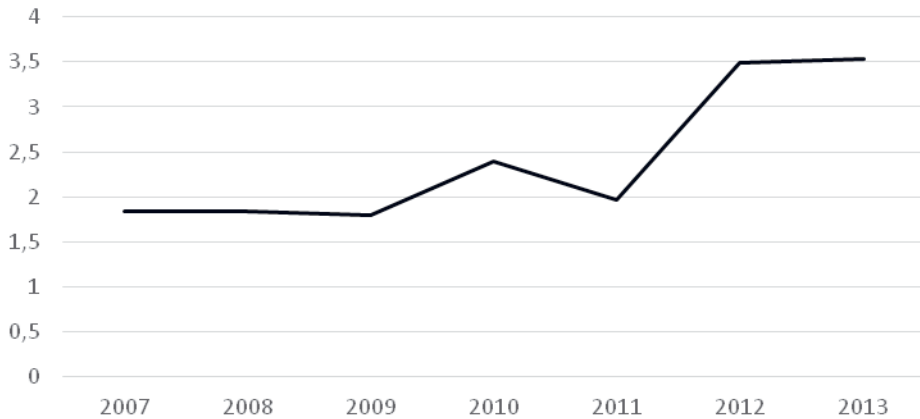
Produkcja sprzedana przemysłu ogółem w powiatach strefowych i bezstrefowych w latach 2007–2013 (w mln zł)

Lata	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Powiaty z SSE	1254,96	1299,52	1251,30	1267,27	1568,46	1560,37	1657,96
Powiaty bez SSE	681,94	706,24	695,94	529,11	797,73	447,30	468,13
p-value dla testu równości średnich	p=0,04695	p=0,03223	p=0,04022	p=0,02158	p=0,05231	p=0,02937	p=0,03914

Źródło: opracowanie własne.

Łatwo zauważyć, że w powiatach, w których obecne są SSE, sprzedaż znacznie przekracza tą, generowaną przez powiaty bez stref. Biorąc pod uwagę także wskaźnik płac, wyraźnie widać, iż środki, które przyciągane są za pośrednictwem strefowych przedsiębiorstw, inwestowane są w rozwój realnego biznesu, który skutkuje znacznym zwiększeniem wolumenu sprzedaży. Szczególnie widoczne jest to, jeśli we wnioskowanie włączymy wskaźnik inwestycji w SSE. Te dwa parametry bardzo dobrze pokazują kierunek rozwoju i cel, jaki nakreślony jest przed przedsiębiorcami funkcjonującymi w obrębie stref oraz dobitnie pokazuje, jak różne są ich możliwości inwestycyjne w związku z bardziej dogodnymi warunkami funkcjonowania wytworzonymi w obrębie stref. Co więcej, warto podkreślić, że w badanym okresie uwidacznia się pewnego rodzaju efekt kuli śnieżnej i rozdźwięk pomiędzy sprzedażą w powiatach z SSE i bez nich, która zwiększa się systematycznie w każdym kolejnym roku.

³ W rankingu oceniano 700 stref. W łącznym rankingu Łódzka SSE zajęła 11 miejsce.



Wykres 2. Relacja wartości sprzedanej produkcji w powiatach z SSE do powiatów bez SSE w latach 2007–2013

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 2 prezentuje stosunek sprzedaży w powiatach z SSE i bez nich. Na jego podstawie łatwo dostrzec, że sprzedaż powiatów strefowych już w roku 2007 stanowiła około 180% tej, wytwarzanej w pozostałej części województwa, natomiast już w 2013 roku jest to ponad 350%. Przyrost tego wskaźnika jest bardzo dynamiczny i uwidacznia fakt, iż inwestycje podjęte wcześniej na tych obszarach, z czasem znacznie zwiększają pozycję rynkową regionów z SSE. Ta natomiast przekłada się na wzrosty wskaźników ekonomicznych całego województwa, tworząc jego pozytywny wizerunek. Stanowi również bodziec dla przedsiębiorstw spoza SSE do optymalizowania swojej działalności, zwiększania konkurencyjności i implementowania nowych rozwiązań i mechanizmów, aby nie utracić pozycji rynkowej.

6. PODSUMOWANIE

Celem niniejszego artykułu była ocena wpływu Specjalnych Stref Ekonomicznych na rozwój regionalny, na przykładzie województwa łódzkiego. Badania mają charakter wstępny, jednak zdaniem badaczy, zaproponowany zestaw wskaźników umożliwia ocenę wpływu SSE na gospodarkę regionu w określonych obszarach, tj. rynek pracy, inwestycje, rozwój gospodarczy.

Wyniki analizy wskazują, że:

- Specjalne Strefy Ekonomiczne mają pozytywny wpływ na działalność inwestycyjną przedsiębiorstw – nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw zlokalizowanych w powiatach strefowych są wyższe w porównaniu do nakładów ponoszonych przez przedsiębiorstwa zlokalizowane w powiatach bez SSE;

- Specjalne Strefy Ekonomiczne mają pozytywny wpływ na wartość produkcji sprzedanej – przedsiębiorstwa zlokalizowane w powiatach strefowych osiągają wyższą wartość produkcji sprzedanej w porównaniu do przedsiębiorstw zlokalizowanych w powiatach bez SSE;

- nie ma statystycznie istotnej zależności pomiędzy poziomem bezrobocia w powiatach strefowych i bezstrefowych, przy czym obserwuje się wolniejszy wzrost poziomu bezrobocia w powiatach strefowych;

- nie ma statystycznie istotnej różnicy między wysokością dochodów budżetowych na 1 mieszkańca pomiędzy powiatami strefowymi i bezstrefowymi;

- nie ma statystycznie istotnej różnicy w poziomie wynagrodzeń w powiatach strefowych i bezstrefowych.

Autorzy mają świadomość, że katalog zmiennych nie jest zamknięty. W dalszej perspektywie badania zostaną również rozszerzone o pozostałe regiony Polski.

BIBLIOGRAFIA

Bank Danych Lokalnych, strona internetowa: www.stat.gov.pl, (dostęp: 15.05.2015).

Beyer J. (2002), *Please invest in our country – how successful were the tax incentives for foreign investment in transition countries?*, „Communist and Post-Communist Studies”, no 35, p. 191–211,

Chen J. (1993), *Social Cost-Benefit Analysis of China's Shenzhen Special Economic Zone*, „Development Policy, USA, Review”, vol. 11, no 3, p. 261–71.

FIAS (2008), *Special Economic Zones. Performance, lessons learned and implication for zone development*, The World Bank Group, Washington.

Granados J. (2003), *Export processing zones and other special regimes in the context of multilateral and regional trade negotiations*, Integration and Regional Programme Department, Inner-American Development Bank.

Ernst & Young (2011), *Specjalne Strefy Ekonomiczne po 2020 roku. Analiza dotychczasowej działalności oraz perspektywy funkcjonowania*, p. 40.

FDI Magazine (2013), *Global Free Zones of the future 2012/2013*, strona internetowa: <http://www.fdiintelligence.com/Rankings/Global-Free-Zones-of-the-Future-2012-13>, www.paiz.gov.pl, (dostęp: 15.05.2015).

Guagliano C., Riela S. (2005), *Do special economics areas matter in attracting FDI? Evidence from Poland, Hungary and Czech Republic*, ISLA.

Jauch H. (2002), *Export processing zones and the quests for sustainable development: a Southern African perspective*, „Environment and Urbanization”, vol. 14 no 1, p. 101–113.

Komunikat GUS, <http://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/18,2015,kategoria.html>, (dostęp: 15.05.2015).

Komunikat PAIIZ, www.paiiz.gov.pl, (dostęp: 15.05.2015).

Ministerstwo Gospodarki (2014), *Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych*, stan na 31 grudnia 2013 r., Warszawa.

Lisowska R. (2010), *Wpływ warunków otoczenia na przyczyny upadku małych firm funkcjonujących w regionach zmarginalizowanych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 585. Ekonomiczne Problemy Usług” no. 50, p. 225–234.

- Moberg L. (2015), *The political economy of special economic zones*, "Journal of Institutional Economics", vol. 11, no. 1, p.167–190.
- Pakdeeenurit P., Suthikarnnarunai N., IAENG, Rattawong W. (2014), *Special Economic Zones: Facts, Roles and Opportunities of Investment*, "Proceedings of the International MultiConference of Engineers and Computer Scientists 2014", vol. II, IMECS, Hong Kong.
- Pastusiak R., Keller J. (2014), *Wpływ Specjalnych Stref Ekonomicznych na gospodarkę Polski*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 802. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, no. 65, p.167–177.
- Różański J., *Zmiany w przepływach bezpośrednich inwestycji zagranicznych – konsekwencje dla Polski i świata*, „Zarządzanie i Finanse”, vol. 12, no. 4/2014.
- Tanzi V. and Zee H. (2000), *Tax Policy for Emerging Markets: developing countries*, "IMF Working Paper" no. 35.
- U.S. Foreign -Trade Zones Board, <http://enforcement.trade.gov/ftzpage/> (dostęp: 15.05.2015).
- Zheng J. (1999), *Life cycle of development zones*, "Urban Development Studies" 1, 1999, 25–30 (in Chinese) za: S. Wong, B. Tang (2005), *Challenges to the sustainability of 'development zones': A case study of Guangzhou Development District, China*, "Cities", vol. 22, no. 4, p. 303–316.

Magdalena Jasiniak, Jakub Keller

THE INFLUENCE OF SPECIAL ECONOMIC ZONES ON POLISH REGIONS DEVELOPMENT ON THE REGION OF LODZ EXAMPLE

Summary. The main aim of establishing Special Economic Zones (SEZs) is, among others, preventing the marginalization of less developed regions. The studies' results, concerning the impact of SEZs on the economy are equivocal. The main aim of this study is to evaluate the impact of SEZs on the regional economy development on the region of Lodz example. Study is based on the statistical data, gathered from the Central Statistical Office for the period 2007–2013. The results indicate that SEZs have a positive influence on entrepreneurship development at regional level measured by the level of investment expenses and value of production sold.

Keywords: regional development, investment incentives, investments, Special Economic Zones